

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

قانون آیین دادرسی
دادگاههای عمومی و انقلاب در
امور مدنی (نموداری)

تدوین: الهام مختاری محمدی

انتشارات چتر دانش - ۱۳۹۶

- ◆ **سرشناسه:** مختاری محمدی، الهام، ۱۳۶۵ - ، گردآورنده
- ◆ **عنوان قراردادی:** ایران. قوانین و احکام
- ◆ **عنوان و نام پدیدآور:** قانون آیین دادرسی دادگاه های عمومی و انقلاب در امور مدنی (نموداری)/ تدوین الهام مختاری محمدی.
- ◆ **وضعیت ویراست:** ویراست ۳.
- ◆ **مشخصات نشر:** تهران: چتر دانش، ۱۳۹۳.
- ◆ **مشخصات ظاهری:** ۳۶۴ ص؛ ۱۷×۱۲ س.م.
- ◆ **شابک:** ۹۷۸-۶۰۰-۶۳۸۱-۷۳-۲
- ◆ **وضعیت فهرست نویسی:** فیپا
- ◆ **یادداشت:** چاپ قبلی: آراء سبز، ۱۳۹۱ (۴۵۰ ص).
- ◆ **موضوع:** آیین دادرسی مدنی -- ایران
- ◆ **موضوع:** حقوق مدنی -- ایران
- ◆ **موضوع:** قانون مدنی -- ایران
- ◆ **رده بندی کنگره:** KMH ۱۷۱۰/۳۸م ۲ ۱۳۹۳
- ◆ **رده بندی دیویی:** ۵۵۰۴/۳۴۷
- ◆ **شماره کتابشناسی ملی:** ۳۲۰۶۴۳۳

- ◆ **نام کتاب:** قانون آیین دادرسی دادگاه های عمومی و انقلاب در امور مدنی (نموداری)
- ◆ **ناشر:** چتر دانش
- ◆ **تدوین:** الهام مختاری محمدی
- ◆ **نوبت و سال چاپ:** یازدهم - ۱۳۹۶
- ◆ **شمارگان:** ۲۰۰۰
- ◆ **شابک:** ۹۷۸-۶۰۰-۶۳۸۱-۷۳-۲
- ◆ **قیمت:** ۱۲۵۰۰ تومان

فروشگاه مرکزی: تهران، میدان انقلاب، خمینیری جاوید (اردیبهشت شمالی)، پلاک ۸۸

تلفن مرکز پخش: ۶۶۴۹۲۳۲۷ - تلفن فروشگاه کتاب: ۶۶۴۰۲۳۵۳

nashr.chatr@gmail.com

کلیه حقوق برای مؤلف و ناشر محفوظ است.

رشته حقوق با تمام شاخه‌ها و گرایش‌هایش، به‌منزله یکی از پرطرفدارترین رشته‌های دانشگاهی کشور، تعداد فراوانی از دانشجویان علوم انسانی را به‌خود جلب کرده است؛ دانشجویانی که پس از تحصیل، وارد عرصه خدمت شده و در مناصب و جایگاه‌های گوناگون به ایفای وظیفه مشغول می‌شوند.

منابعی که در دانشکده‌های حقوق، مبنای کار قرار گرفته و تحصیل دانشجویان بر مدار آن‌ها قرار دارد، در واقع، مجموعه کتب و جزواتی هستند که طی سالیان متمادی چنان‌که باید تغییر نیافته و خود را با تحولات و نیازهای زمانه هماهنگ نکرده‌اند.

این، درحالی است که نیاز مبرم دانش‌پژوهان به مجموعه‌های پربار و سودمند امری انکارناپذیر است. به‌این ترتیب، ضرورت تدوین کتب غنی و ارزشمند برای رفع نیازهای علمی دانشجویان رشته حقوق و نیز رشته‌های متأثر از آن، باید بیش از گذشته مورد توجه قرار گیرد؛ کتاب‌هایی که روزآمدی محتوای آنها از یک سو و تناسب آنها با نیاز دانش‌پژوهان از سوی دیگر، مورد توجه و لحاظ ناشر و نویسنده، قرار گرفته باشد.

مؤسسه آموزش عالی آزاد چتر دانش، در مقام مؤسسه‌ای پیشگام در امر نشر کتب آموزشی روزآمد و غنی، توانسته است گام‌های مؤثری در همراهی با دانشجویان رشته حقوق بردارد. این مؤسسه افتخار دارد که با بهره‌مندی از تجربیات فراوان خود و با رصد دقیق نیازهای علمی دانشجویان، به تولید آثاری همت‌گمارد که مهم‌ترین دستاورد آن‌ها، تسهیل آموزش و تسریع یادگیری پژوهندگان باشد. انتشارات چتر دانش امیدوار است با ارائه خدمات درخشان، شایستگی‌های خود را در این حوزه علمی بیش از پیش به منصفه ظهور برساند.

فرزاد دانشور

مدیر مسئول انتشارات چتر دانش

مقدمه مؤلف	۷
کلیات	۸
باب اول: در صلاحیت دادگاهها	۲۲
فصل اول: در صلاحیت ذاتی و نسبی دادگاهها	۲۲
فصل دوم: اختلاف در صلاحیت و ترتیب حل آن	۷۲
باب دوم: وکالت در دعاوی	۸۲
باب سوم: دادرسی نخستین	۹۵
فصل اول: دادخواست	۹۵
فصل دوم: بهای خواسته	۱۰۸
فصل سوم: جریان دادخواست تا جلسه رسیدگی	۱۱۰
فصل چهارم: جلسه دادرسی	۱۲۷
فصل پنجم: توقیف دادرسی و استرداد دعوا و دادخواست	۱۳۴
فصل ششم: امور اتفاقی	۱۳۸
فصل هفتم: تأمین دلیل و اظهار نامه	۱۵۷
فصل هشتم: دعاوی تصرف عدوانی - ممانعت از حق و مزاحمت	۱۶۲
فصل نهم: سازش و درخواست آن	۱۷۷
فصل دهم: رسیدگی به دلایل	۱۸۲
فصل یازدهم: رای	۲۳۳
باب چهارم: تجدیدنظر	۲۵۱
فصل اول: احکام و قرارهای قابل نقض و تجدیدنظر	۲۵۱
فصل دوم: آرای قابل تجدیدنظر	۲۵۱

۲۵۸	فصل سوم: مهلت تجدیدنظر
۲۶۰	فصل چهارم: دادخواست و مقدمات رسیدگی
۲۶۷	فصل پنجم: جهات تجدیدنظر
۲۷۵	باب پنجم: فرجام خواهی
۲۷۵	فصل اول: فرجام خواهی در امور مدنی
۳۰۷	فصل دوم: اعتراض شخص ثالث
۳۱۱	فصل سوم: اعاده دادرسی
۳۱۹	باب ششم: مواعد
۳۱۹	فصل اول: تعیین و حساب مواعد
۳۲۱	فصل دوم: دادن مهلت و تجدید موعد
۳۲۳	باب هفتم: داورى
۳۴۷	باب هشتم: هزینه دادرسی و اعسار
۳۴۷	فصل اول: هزینه دادرسی
۳۴۸	فصل دوم: اعسار از هزینه دادرسی
۳۵۲	باب نهم: مطالبه خسارت و اجبار به انجام تعهد
۳۵۲	فصل اول: کلیات
۳۵۸	فصل دوم: خسارات
۳۶۲	فصل سوم: مستثنیات دین
۳۶۴	سایر مقررات

مرجع‌ها

مرجع ۱: شمس، عبدالله، آیین دادرسی مدنی، دوره‌ی پیشرفته، چاپ پانزدهم، انتشارات دراک، تهران، ۱۳۸۶، جلد نخست. **مرجع ۲:** شمس، عبدالله، آیین دادرسی مدنی، دوره پیشرفته، چاپ پانزدهم، انتشارات دراک، تهران، ۱۳۸۸، جلد دوم. **مرجع ۳:** شمس، عبدالله، آیین دادرسی مدنی، دوره پیشرفته، چاپ چهاردهم، انتشارات دراک، تهران، ۱۳۸۶، جلد سوم. **مرجع ۴:** مهاجری، علی، آیین دادرسی مدنی، چاپ اول، انتشارات فکرسازان، تهران، ۱۳۸۸، جلد اول. **مرجع ۵:** کاتوزیان، ناصر، اعمال حقوقی، چاپ سوم، شرکت سهامی انتشار، تهران، ۱۳۸۹. **مرجع ۶:** کاتوزیان، ناصر، اثبات و دلیل اثبات، چاپ دوم، میزان، تهران، ۱۳۸۲، جلد اول. **مرجع ۷:** الماسی، نجادعلی، تعارض قوانین، مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۸۸. **مرجع ۸:** مدنی، سید جلال الدین، آیین دادرسی مدنی، چاپ اول، انتشارات پایدار، ۱۳۷۹، جلد دوم. **مرجع ۹:** واحدی، قدرت الله، بایسته‌های آیین دادرسی مدنی، چاپ پنجم، نشر میزان، ۱۳۸۴. **مرجع ۱۰:** کریمی، عباس، آیین دادرسی مدنی، انتشارات مجد، ۱۳۹۰. **مرجع ۱۱:** کریمی، عباس، ادله اثبات دعوا، انتشارات میزان، تهران، ۱۳۸۷. **مرجع ۱۲:** امامی، سید حسن، حقوق مدنی، سازمان انتشارات کتابفروشی اسلامیة، تهران، ۱۳۵۲، جلد دوم. **مرجع ۱۳:** امامی، سید حسن، حقوق مدنی، انتشارات کتابفروشی اسلامیة، تهران، ۱۳۵۲، جلد دوم. **مرجع ۱۴:** شمس، عبدالله، ادله اثبات دعوا، انتشارات دراک، چاپ دهم، ۱۳۸۸. **مرجع ۱۵:** شهیدی، مهدی، آثار قراردادها و تعهدات، انتشارات مجد، ۱۳۸۵، جلد سوم. **مرجع ۱۶:** صفایی، سید حسین، دوره مقدماتی حقوق مدنی، نشر میزان، چاپ دهم، **مرجع ۱۷:** شمس، عبدالله، جزوه آیین دادرسی مدنی ۲. **مرجع ۱۸:** شمس، عبدالله، جزوه آیین دادرسی مدنی ۱. **مرجع ۱۹:** مجموعه آیین دادرسی مدنی، معاونت پژوهش، تدوین و تنقیح قوانین و مقررات ریاست جمهوری، ۱۳۸۰.

راهنما

خوانندگان گرامی! لازم به یادآوری است که نشانه‌های درج شده در ابتدای هر ماده قانونی نشانگر درجه اهمیت ماده‌های ذکر شده می‌باشد. به طوری که مواد قانونی که دارای علامت **III** می‌باشند از بیشترین درجه اهمیت نسبت به سایر مواد قانونی برخوردار هستند. که این مواد را ممتاز می‌نامیم و بدیهی است سایر مواد از لحاظ اهمیت آزمونی و کاربردی از اهمیت کمتری برخوردارند. به طوری که علامت‌های **II** و **I** در ابتدای سایر مواد قانونی به تدریج نشانگر درجه اهمیت خیلی مهم و مهم می‌باشند. لازم به ذکر است آن دسته از مواد قانونی که در ابتدای آنها هیچ نشانه‌ای وجود ندارد از درجه اهمیت آزمونی و کاربردی پایین تری نسبت به سایر مواد قرار دارند.

از آنجا که قوانین به عنوان منابع اصلی آزمون های تحصیلات تکمیلی و آزمون های شغلی در رشته حقوق به حساب می آیند بر آن شدم تا با تدوین قوانین نموداری چهره جدیدی از قوانین را پیش روی خوانندگان بگشایم تا بتوانم با جای دهی مواد قانونی در قالب نمودار، فهم مخاطب را از قانون افزون نمایم. پس از چندین نوبت انتشار قوانین نموداری مجدداً به مطالعه و بررسی نمودارها و نشانه گذاری ها مشغول شدم و تغییرات اندکی را که ضروری می دانستم در نوشته های پیشین اعمال نمودم. همچنین با ارزش گذاری مواد قانونی تلاش نمودم که امکان تمرکز بیشتر بر مواد قانونی با اهمیت تر را فراهم نمایم. پس از آن که قوانین نموداری چندین طبع را پشت سر نهاده و در هر بار شکل و ویرایش جدیدی را تجربه کرده است اکنون به سان مجموعه ای متکامل درآمده که دیگر نموداری بودن تنها یکی از ویژگی های آن است. آنچه در دستان شماست صورت کاملی از یک کتاب قانون است که در آن علاوه بر امکان مطالعه مواد قانونی به صورت نموداری، امکان رجوع به دکتترین حقوقی در تفسیر مواد گوناگون نیز فراهم گردیده است. ارجاعاتی که در ذیل هر ماده قانونی وارد شده و مخاطب را به کتب پایه و بنیادین حقوقی ارجاع می دهد در واقع امتیازی است که به اذعان اهل نظر ارزش این کتاب را بیش از پیش افزون نموده است. هرچند این انتشار را نقطه تکامل کتاب خود می دانم اما به خوبی واقف و معترف هستم که از تکامل در صورت اثر تا تکامل در ماده آن فرسنگ ها راه است. این اثر اگرچه به زعم نگارنده در صورت به تکاملی نسبی رسیده اما برای کسب تکامل محتوایی نیازمند اصلاحات و اضافاتی است که جز با ارشاد اصحاب حقوق میسر نبوده و نخواهد بود. به همین سبب از فضایی عظام که عنایتی با این قبیل مقولات دارند انتظار داریم که از پی رویت گفتار حاضر افادت خویش در معرض استفادت نهند.

الهام مختاری - فروردین ماه ۱۳۹۳

کلیات

□ ماده ۱- آیین دادرسی مدنی، مجموعه (اصول و مقرراتی) است که

در مقام رسیدگی به

(- امور حسبی و
- مدنی و
- کلیه دعاوی
- بازرگانی در
- دادگاه‌های
- دیوان عالی کشور و
- سایر مراجعی که به موجب قانون
- موظف به رعایت آن می‌باشند.
- عمومی
- انقلاب
- تجدیدنظر)

به کار می‌رود.

ر.ک به مرجع ۱، صفحه ۳۶.

رأی وحدت رویه شماره ۳۵۳۰ مورخ ۱۳۶۰/۲/۷

هیأت عمومی دیوان عالی کشور

موضوع:

تقسیم املاک محجورین و غایب مفقودالاثر از صلاحیت واحد
ثبتي خارج و در صلاحیت دادگاه است.

متن رأی:

نظر به این که مقنن به لحاظ حفظ حقوق محجورین و غایب مفقودالاثر و رعایت مصلحت آنها طبق قسمت اخیر ماده ۳۱۳ قانون امور حسبی مقرر داشته است که در تقسیم ترکه اگر بین وراث محجور یا غایب باشد تقسیم به توسط نمایندگان آنها در دادگاه به عمل آید و با توجه به ماده ۳۲۶ همین قانون که به موجب آن مقررات قانون امور حسبی راجع به تقسیم ترکه در مورد تقسیم سایر اموال نیز جاری خواهد بود و نظر به این که ماده اول قانون افراز و فروش املاک مشاع که قانون عام است و بر طبق آن افراز املاکی که جریان ثبتي آنها خاتمه یافته است در صلاحیت واحد ثبتي محل شناخته شده علی الاصول ناسخ ماده ۳۱۳ قانون امور حسبی که قانون خاص است نمی باشد نظر شعبه پنجم دیوان عالی کشور که تقسیم املاک محجورین و غایب مفقودالاثر را از صلاحیت واحد ثبتي خارج دانسته و در صلاحیت دادگاه شناخته است صحیح و مطابق با موازین قانونی است این رأی بر طبق ماده واحده قانون وحدت رویه مصوب تیر ماه ۱۳۲۸ برای شعب دیوان عالی کشور و دادگاهها در موارد مشابه لازم الاتباع است.

رأی وحدت رویه شماره ۲۳۹۴۴ مورخ ۱۳۶۰/۹/۱۱ هیأت عمومی دیوان عالی کشور

موضوع:

مفهوم سرپرستی در قانون سرپرستی کودکان بی سرپرست، با مفهوم قیمومت متفاوت است لذا رسیدگی به درخواست واگذاری سرپرستی طفل از صلاحیت دادگاه مدنی خاص خارج و در صلاحیت دادگاههای عمومی است.

متن رأی:

عبارت (نصب قیم) در بند ۳ از ماده ۳ لایحه قانون دادگاه مدنی خاص ناظر به مواردی است که مطابق قوانین مدنی و امور حسبی دادگاهها موظفند برای صغار نصب قیم نمایند و عبارت مذکور به هیچ وجه شامل موضوع سرپرستی مذکور در قانون حمایت کودکان بدون سرپرست مصوب اسفند ۵۳ که از حیث نحوه سرپرستی و شرایط کلی با مفهوم قیمومیت و مختصات آن متفاوت است نمی باشد علیهذا نظر شعبه نهم دیوان عالی کشور که مشعر به صلاحیت دادگاه عمومی است موجه و منطبق با موازین قانونی تشخیص و تأیید می شود این رأی مطابق قانون وحدت رویه قضائی مصوب سال ۱۳۲۸ در موارد مشابه لازم الاجراء است.

رأی وحدت رویه شماره ۴۷ مورخ ۱۳۶۳/۱۰/۱۷

هیأت عمومی دیوان عالی کشور

موضوع:

مرجع رسیدگی نسبت به اعتراض و شکایت از تصمیم کمیسیون اداری پنج نفری موضوع ماده واحده لایحه قانونی راجع به تعیین هیأت پنج نفری جهت انجام وظایف سازمان‌ها عمران اراضی شهری در استان‌ها، دیوان عدالت اداری است.

متن رأی:

راجع به مرجعیت عام دادگستری در اصل یکصد و پنجاه و نهم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مقرر شده که مرجع رسمی تظلمات و شکایات دادگستری است و در مورد صلاحیت دادگاه‌ها در رسیدگی به دعاوی مدنی ماده یک قانون آیین دادرسی مدنی مصرح است به اینکه رسیدگی به کلیه دعاوی مدنی راجع به دادگاه‌های دادگستری است مگر در مواردی که قانون مرجع دیگری معین کرده است و اما موضوع بحث در پرونده‌های مطروحه، تشخیص مرجع رسیدگی نسبت به اعتراض و شکایت از تصمیم کمیسیون اداری پنج نفری موضوع ماده واحده لایحه قانونی راجع به تعیین هیأت پنج نفری جهت انجام وظایف سازمان‌های عمران اراضی شهری در استان‌ها مصوب بهمن ماه ۱۳۵۸ شورای انقلاب جمهوری اسلامی ایران به عنوان نقض قوانین بوده که این نحوه شکایت از انواع دعاوی و امور ترافعی محسوب نمی‌شود تا نیاز به رسیدگی و قطع و فصل در مراجع قضایی دادگستری داشته‌باشد بلکه از جمله مواردی است که رسیدگی و اظهار نظر نسبت به آن بر طبق ماده ۱۱ قانون دیوان عدالت اداری در حدود صلاحیت آن دیوان تعیین شده است فلذا اینگونه شکایات باید به آن مرجع تسلیم گردد. این رأی برابر قانون مربوط به وحدت رویه قضایی مصوب تیرماه ۱۳۲۸ برای شعب دیوان عالی کشور و برای دادگاه‌ها در موارد مشابه لازم‌الاتباع است.

▣ ماده ۲ - هیچ دادگاهی نمی‌تواند به دعوی رسیدگی کند مگر

این‌که

$$\left(\begin{array}{l} - \text{یا وکیل} \\ - \text{یا قائم‌مقام} \\ - \text{یا نماینده قانونی آنان} \end{array} \right)$$

رسیدگی به دعوا را برابر قانون

در خواست نموده باشند.

ر.ک به مرجع ۱، صفحات ۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۵، ۳۱۷، ۳۲۱، ۳۴۲، ۳۴۵

▣ ماده ۳ - قضات دادگاه‌ها موظفند موافق قوانین به دعوی

رسیدگی کرده،

$$\left(\begin{array}{l} - \text{حکم مقتضی صادر} \\ - \text{و یا فصل خصومت} \end{array} \right)$$

نمایند.

در صورتی‌که

$$\left(\begin{array}{l} - \text{قوانین موضوعه} \\ - \text{اصلاً قانونی در قضیه مطروحه وجود نداشته باشد،} \end{array} \right)$$

با

$$\left(\begin{array}{l} - \text{کامل یا صریح نبوده یا} \\ - \text{متعارض باشند} \end{array} \right)$$

استناد به

$$\left(\begin{array}{l} - \text{منابع معتبر اسلامی یا فتاوی معتبر و} \\ - \text{اصول حقوقی که مغایر با موازین شرعی نباشد،} \end{array} \right)$$

حکم

قضیه را صادر نمایند و نمی توانند به بهانه

قوانین

- سکوت یا
- نقص یا
- اجمال یا
- تعارض

از رسیدگی به دعوا و صدور حکم امتناع ورزند والا ⇨ مستنکف
از احقاق حق شناخته شده و به مجازات آن محکوم خواهند شد.

تبصره ۵ - چنانچه قاضی

- مجتهد باشد و
- قانون را خلاف شرع بداند

⇨ پرونده به

شعبه دیگری جهت رسیدگی ارجاع خواهد شد.

ر.ک به مرجع ۴ صفحه ۱۳.